

Okul Öncesi Dönemde İşitme Yetersizliği Olan Çocuklarla Yapılan Erken Okuryazarlık Uygulamalarının İncelenmesi*

An Investigation of Early Literacy Practices With Children With Hearing Impairment in Preschool Period

Özlem Aslan Bağcı¹ İsmail Erkin Köse² Aleyna Aksoy³ Necmiye Hilal Ekmekçi⁴ Selva Topal⁵

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sakarya, Türkiye

² Yüksek lisans öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye

³ Lisans öğrencisi, Medipol Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul, Türkiye

⁴ Lisans öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sakarya, Türkiye

⁵ Yüksek lisans öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, Türkiye

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi (Received Date)

07.09.2024

Kabul Tarihi (Accepted Date)

02.12.2024

*Sorumlu Yazar

Özlem Aslan Bağcı

Sakarya Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü,
Sakarya, Türkiye

obagci@sakarya.edu.tr

Öz: Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemde işitme yetersizliği olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesindeki uygulamaları incelemektir. Araştırma durum çalışması olarak desenlenmiş, veriler yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 8 okul öncesi, 8 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler tümevarımsal bir yaklaşımla içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak araştırmaya katılan öğretmenler erken okuryazarlığı tanımlarken ilkökula hazırlanmaya odaklanmışlardır. Öğretmenler erken okuryazarlığın gelişimi için önkoşul bilgi, beceri ve yaşantılara sahip olunması gerektiğini vurgulamışlardır. İşitme yetersizliği olan çocuklara erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi etkinliklerinde öğretmenlerin daha çok kitapları kullanarak etkileşimli kitap okuma yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonuçları alanyazın doğrultusunda tartışılarak işitme yetersizliği olan çocuklarının erken okuryazarlık becerileri ile ilgili farkındalık çalışmalarının yapılması, bu çocukların erken cihazlandırılması için ailelere yönelik bilgilendirilme çalışmalarının yapılması ve ileriki araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İşitme yetersizliği olan çocuk, özel eğitim, erken okuryazarlık becerileri, okul öncesi dönem, durum çalışması

Abstract: This study examines the practices of developing early literacy skills in children with hearing impairment in the preschool period. The research was designed as a case study, and data were collected using a semi-structured interview and observation form. The study group consisted of eight preschool and eight special education teachers. The data were analyzed using an inductive content analysis method. The results revealed that the teachers who participated in the study focused on primary school preparation when defining early literacy and emphasized the need for prerequisite knowledge, skills, and experiences to develop early literacy. It was concluded that in the activities of developing early literacy skills for children with hearing impairment, teachers mostly used books for interactive book reading. The study results were discussed in line with the literature, and recommendations were made for conducting awareness studies on early literacy skills of children with hearing impairment, conducting awareness-raising studies for families for the early deviceization of these children, and for future research.

Keywords: Child with hearing impairment, special education, early literacy skills, preschool period, case study

Aslan Bağcı, Ö., Köse, İ., Aksoy, A., Ekmekçi, N. H. ve Topal, S. (2024). Okul öncesi dönemde işitme yetersizliği olan çocuklarla yapılan erken okuryazarlık uygulamalarının incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(4), 620-635. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1545008>

Giriş

Okuma yazmanın öğrenilmesi çeşitli bilgi ve beceriler gerektiren karmaşık bir süreçtir (Karasu, 2020; Roskos vd., 2003; Sánchez & Alonso Cortés, 2012). Bu sürecin kolaylaşması için çocukların okul öncesi (OÖ) dönemde erken okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri önemlidir. Türkiye'de okuma yazmaya hazırlık etkinlikleri adı altında çalışılan beceriler, Millî Eğitim Bakanlığının 2024 yılında çıkardığı okul öncesi eğitim programında erken okuryazarlık etkinliği olarak belirtilmiştir (MEB, 2024). Erken okuryazarlık, okuma yazma öncesi çocukların edinmeleri beklenen önkoşul bilgi ve becerilerdir (Ergül vd., 2016). Bu beceriler; ses bilimsel/fonolojik farkındalık, yazı farkındalığı, alfabe ve harf bilgisi, sözcük bilgisi ve dinlediğini anlamadır (Piştav-Akmeşe ve Sezgin-Küçük, 2022; Strickland & Riley-Ayers, 2006; Whitehurst & Lonigan, 1998).

OÖ dönemde erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi sonraki dönemlerde akademik başarıya katkı sağlamaktadır (Nittrouer vd., 2012; Strickland & Riley-Ayers, 2006; Tomblin vd., 2015). Erken okuryazarlıkla okuma ve akademik beceriler arasında sıkı bir ilişki vardır (Kargın vd.,

2017). OÖ dönemde kazanılan erken okuryazarlık becerileri çocukların okuma yazma becerilerini öğrenmelerini kolaylaştırarak akademik başarılarını arttırmakta ve kendilerine güven duymalarını sağlayarak sosyal etkileşimlerine olumlu katkılarda bulunmaktadır (Lonigan vd., 2011). Cabell vd. (2011) yaptıkları boyamsal çalışmada OÖ dönemde erken okuryazarlık becerileri kazanmanın çocukların ilkökuldaki okuma yazma becerilerini yordadığını ortaya çıkarmışlardır. Bununla birlikte erken okuryazarlık becerilerini OÖ dönemde edinmemiş çocuklar okuma yazma öğreniminde problemler yaşamaktadır (Karaahmetoğlu ve Turan, 2020). Aynı zamanda erken okuryazarlık becerilerinin yeterince veya hiç kazanılamaması okuduğunu anlama becerileri ve ilerleyen akademik becerileri olumsuz olarak etkilenmektedir (Strickland & Riley-Ayers, 2006).

Gelişimin hızlı ilerlediği OÖ dönemde çocuklar erken okuryazarlık becerilerini geliştirmek için dil girdisine ihtiyaç duymaktadırlar (Campbell-Hicks, 2016). Çocuklarda sözel dil becerileri geliştikçe erken okuryazarlık becerileri de gelişmektedir (Zupan & Dempsey, 2013). Ancak işitme yetersizliği (İY) olan çocukların yaşadıkları işitme kaybı onların sözel dil becerilerinde gecikmeye neden olmaktadır ve

* Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı 2023/1. Dönem kapsamında desteklenmiştir.

bu çocuklar özellikle dilin fonolojik (ses bilgisi), sözcük bilgisi, sesletim gibi alanlarında zorlanmaktadırlar (Nassrallah vd., 2020; Paul, 2001). İY olan çocukların dil gelişimi işiten akranlarıyla aynı süreçlerden geçse de yaşadıkları işitme sorunları nedeniyle akranlarına kıyasla dil gelişimleri geride kalabilmektedir (Yoshinaga-Itano & Apuzzo, 1998). Bu durum onların erken okuryazarlık ve okuma yazma becerilerinin edinilmesinde güçlükler neden olmaktadır (Easterbrooks vd., 2008). İY olan çocuklar işiten akranları gibi okuryazarlık etkinliklerine katılsalar da (Briggle, 2005) yeterli kadar dil girdisine ulaşamayabildikleri için sözel iletişime dayalı okuma yazma becerilerini edinmekte zorlanmaktadırlar (Hallahan & Kauffman, 2003; Piştav-Akmeşe ve Sezgin-Küçük, 2022; Tutuk ve Melekoğlu, 2019; Tutuk ve Melekoğlu, 2021).

Dil gelişimi ve erken okuryazarlık becerileri arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Strickland & Riley-Ayers, 2006). Dil gelişimi, erken okuryazarlık becerilerinin gelişiminin temellerini oluşturarak bu becerileri çocukların edinmelerini ve sürdürmelerini sağlar (Lonigan vd., 2011; Cabell vd., 2011). Bu açıdan işitme kaybı olan çocuklar aynı ana dilde okuma yazma öğrenen normal işiten akranlarıyla karşılaştırıldığında dezavantajlı konumdadır (Snow vd., 1998; Malakoff, 1988; Paul, 2001). Teknolojik gelişmeler ve erken tanılama yöntemleri sayesinde İY olan çocuklar erken tanılanmakta, cihazlandırma ve koklear implant uygulamalarıyla desteklenerek erken eğitime başlamakta ve işitsel sinyale daha iyi erişim sağlayarak normal işiten akranlarına benzer konuşma, dil ve okuryazarlık becerilerini geliştirme fırsatına sahip olsalar da (Zupan & Dempsey, 2013) okuma yazma becerilerinin olumsuz etkilendiği vurgulanmaktadır (Hallahan & Kauffman, 2003).

Türkiye’de İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerini inceleyen araştırmalara bakıldığında; Atlar ve Uzuner (2018), çalışmalarında OÖ dönemde bulunan İY olan bir çocuğun çevresindeki erken okuryazarlık yaşantılarını incelemişler ve İY olan bir çocuğun okuryazarlık ortamının niteliğinin erken okuryazarlığa katkıda bulunduğu ve işiten akranlarına yakın bir gelişim gösterdiği bilgisine ulaşımlardır. Karasu (2020), çalışmasında 52 aylık İY olan çocuğun erken okuryazarlık becerilerinin gelişimini incelemiş ve doğal işitsel-sözel yaklaşım eğitim ortamlarının İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerini geliştirdiği bilgisine ulaşmıştır. Piştav-Akmeşe vd., (2019) çalışmalarında İY olan çocuklarla işiten çocukların erken okuryazarlık becerilerini, erken okuryazarlık testiyle (EROT) değerlendirmiş, iki grup arasında anlamlı farklılıklar bulmuştur. Normal işiten ve İY olan çocukların ilkökula geçmeden erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesinin gerekliliğini öne sürmüşlerdir. Evrenkaya ve Ergül (2022) de yaptıkları çalışmalarında 5-6 yaş arası normal işiten ve İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerini değerlendirdiklerinde; erken okuryazarlık becerilerinden harf bilgisiyle ilgili iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmazken, her iki grubunda sınırlı sayıda sözcük bilgisinin olduğu saptanmıştır. Diğer taraftan; alıcı dil, ifade edici dil, alıcı sözcük bilgisi, ifade edici sözcük bilgisi ve ses bilgisel farklılık becerilerinde iki grup arasında anlamlı fark bulunmuştur. İşiten ve İY olan çocukların OÖ dönemde erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesinin önemi belirtilirken İY olan çocukların erken cihazlandırılmalarının gerekliliği vurgulanmıştır.

Araştırmalar İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde içinde bulunulan çevrenin ve bu

çevreyi zenginleştiren uygulamacıların önemini gözler önüne sermektedir. İY olan çocuklar ile OÖ dönemde çalışan öğretmenlere bu noktada önemli sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenler hem sınıflarında yaptıkları uygulamaları geliştirmeli hem de ailelere bu konuda yönlendirici ve bilgi verici olmalıdırlar. Bu bağlamda öğretmenlerin OÖ dönemde gelişim alanları ile bir bütün olan erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi (Strickland & Riley-Ayers, 2006) hakkında bilgi sahibi olmaları önemlidir. İY olan çocukların gelişim süreçleri ile ilgili bilgiler edinmek öğretmenlerin sunduğu eğitimin niteliğini arttırabilecektir (Aslan-Bağcı ve Sarı, 2024; Briggle, 2005). İY olan çocukların normal işiten akranlarına göre erken okuryazarlık becerilerini edinmeleri geride kalabilmektedir. Bu nedenle onlar için özel eğitim (ÖE) müdahalelerinin geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir (Dammeyer, 2014). İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesinde uygulanabilecek müdahalelerin geliştirilmesinde öğretmenlerin uygulamalarının ve görüşlerinin ortaya konmasının literatüre önemli bilgiler kazandıracağı düşünülmektedir.

Bununla birlikte alanda yapılan araştırma sayısının sınırlı olduğu da dikkate alındığında bu araştırma kapsamında elde edilen bilgiler alanda çalışan araştırmacılara ve öğretmenlere ışık tutacaktır. Bu araştırmanın amacı OÖ dönemde İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulamaların incelenmesidir. Araştırmanın bu amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

- 1) OÖ dönemde İY olan öğrencileri olan öğretmenlerin erken okuryazarlık becerileri hakkındaki görüşleri nelerdir?
- 2) OÖ dönemde İY olan öğrencilerin erken okuryazarlık süreci öğretmenler tarafından nasıl yürütülmektedir?

Yöntem

Araştırma için Sakarya Üniversitesi Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu Başkanlığı’ndan 23.11.2023 tarihli, E-61923333-050.99-308501 sayılı ve 25/26 karar no’ lu etik kurul onayı alınmıştır. Etik Kurul Kararı gereğince çalışmaya katılan tüm öğretmenlerden katılımcı onam formu doldurtulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Çalışmada incelenmek istenen İY olan öğrencilerin erken okuryazarlık becerilerini kazandırmaya ve geliştirmeye yönelik öğretmenlerin uygulamaları ve görüşleri durum olarak belirlenmiştir. Araştırmada İY olan öğrencilerle erken okuryazarlık uygulamalarını doğal ortamında gözlemlemek ve öğretmenlerin bu konu hakkındaki görüşlerini herhangi bir kontrol veya manipülasyon olmadan derinlemesine betimlemek amaçlandığından araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseniyle tasarlanmıştır. Durum çalışması, sınırlı bir sistemi derinlemesine betimlemek ve incelemek amacıyla kullanılır (Merriam, 2013). Durum çalışması; araştırmacının sınırlandırılmış bir zaman içerisinde bir veya daha çok durumu gözlemler, görüşmeler, görsel-işitseller, dokümanlar, raporlar gibi çoklu kaynakları içeren veri toplama araçlarıyla derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2007). Araştırmacılar birden fazla veri kaynağından veri elde ederek İY olan öğrenciler ile yapılan erken okuryazarlık uygulamalarını betimlemeyi amaçladıklarından durum çalışmasını tercih etmişlerdir.

Tablo 1. Çalışma grubunun özellikleri

Kod Adı	Cinsiyet	Yaş	Branşı	Görev Yaptığı Yer	Görüşme Yeri	Görüşme Süresi
ÖEÖ1	Kadın	37	İşitme Engelliler Öğretmenliği	Özel Eğitim Anaokulu	Öğretmenler Odası	41 dk 6 sn
ÖEÖ2	Kadın	28	İşitme Engelliler Öğretmenliği	Özel Eğitim Anaokulu	Öğretmenler Odası	34 dk 29 sn
ÖEÖ3	Kadın	35	İşitme Engelliler Öğretmenliği	Özel Eğitim Anaokulu	İdare Odası	47 dk 10 sn
ÖEÖ4	Kadın	27	Özel Eğitim Öğretmenliği	Özel Eğitim Anaokulu	Boş Sınıf	19 dk 50 sn
ÖEÖ5	Kadın	38	İşitme Engelliler Öğretmenliği	Özel Eğitim Anaokulu	Boş Sınıf	26 dk 50 sn
ÖEÖ6	Kadın	36	İşitme Engelliler Öğretmenliği	Özel Eğitim Anaokulu	Okul Yemekhanesi	18 dk 59 sn
ÖEÖ7	Kadın	28	Özel Eğitim Öğretmenliği	Özel Eğitim Anaokulu	Okul Yemekhanesi	51 dk 52 sn
ÖEÖ8	Kadın	43	İşitme Engelliler Öğretmenliği	Özel Eğitim Anaokulu	Öğretmenler Odası	1 saat 17 dk
OÖÖ1	Kadın	27	Okul Öncesi Öğretmenliği	Anasınıfı	Okul Terası	18 dk 19 sn
OÖÖ2	Kadın	32	Okul Öncesi Öğretmenliği	Anasınıfı	Öğretmenler Odası	33 dk 34 sn
OÖÖ3	Kadın	46	Okul Öncesi Öğretmenliği	Anasınıfı	Boş Sınıf	23 dk 12 sn
OÖÖ4	Kadın	29	Okul Öncesi Öğretmenliği	Anasınıfı	Boş Sınıf	29 dk 43 sn
OÖÖ5	Kadın	34	Okul Öncesi Öğretmenliği	Anasınıfı	İdare Odası	20 dk 31 sn
OÖÖ6	Kadın	27	Okul Öncesi Öğretmenliği	Anasınıfı	Öğretmenler Odası	30 dk 2 sn
OÖÖ7	Kadın	33	Okul Öncesi Öğretmenliği	Anasınıfı	Öğretmenler Odası	50 dk 7 sn
OÖÖ8	Kadın	35	Okul Öncesi Öğretmenliği	Anasınıfı	Boş Sınıf	49 dk 12 sn

Çalışma Grubu

Araştırmanın amacına yönelik ve konunun yapısını, özelliklerini temsil ederek daha yoğun veriyi elde etmek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik durum örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Eğer araştırmacı belirlenen bir konuyla ilgili birey çeşitliliğini amaçlamakta ise maksimum çeşitlilik durum örnekleme yöntemini tercih etmelidir (Neuman & Robson, 2014). Bu çalışmada araştırmacılar İY olan öğrencisi bulunan OÖ düzeydeki erken çocukluk ÖE okulu ve OÖ düzeyde kaynaştırma ortamı gibi farklı eğitim ortamlarında görev yapan öğretmenlerin görüşlerini ve uygulamalarını inceleyecek olduklarından maksimum çeşitlilik durum örnekleme yöntemini kullanmışlardır. Araştırma kapsamında erken çocukluk ÖE okullarından ve OÖ düzeyde kaynaştırma ortamlarından sekizer öğretmen olmak üzere toplam 16 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Aynı zamanda araştırmacılar bu iki farklı kurum türünden sınıflarda gözlem yapmışlardır. Diğer yandan araştırmada nitel araştırmanın genelleme yapmadan tekrarlar yoluyla örnek olayı irdeleme amacı göz önünde bulundurulmuş ve bu araştırmada maksimum çeşitlilik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemi, OÖ dönemdeki İY olan öğrencilerle yürütülen erken okuryazarlık çalışmalarının gözlem ve görüşme yoluyla bakış açısı oluşturma ve deneyim kazandırma işlevini yerine getireceği için tercih edilmiştir. Çalışma grubunun özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmacılar, İY olan öğrencilerin erken okuryazarlık becerileriyle ilgili öğretmenlerle görüşerek, sınıf ortamlarında gözlemler yaparak veri toplamıştır. Araştırma öncesinde veri toplama araçları eş zamanlı ve birbirlerinden bağımsız protokol ile araştırma öncesinde oluşturulmuştur. Bu doğrultuda önce gözlemler sonrasında öğretmenler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öğretmen görüşmeleri için araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış, gözlemler katılımsız gözlem şeklinde sistematik kayıtlar tutularak toplanmıştır. Gözlemi yapan araştırmacılar katıldıkları dersin sınıfına giderek öğrencilerin dikkatini dağıtmayacak uygun bir yere oturmuşlar, yalnızca gözlem yaparak gözlem kayıtlarını tutmuşlardır. Derse herhangi bir müdahalede bulunmamışlardır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının (yarı yapılandırılmış görüşme formu ve gözlem formu) kapsam geçerliliği için işitme yetersizliği ve erken okuryazarlık alanyazını incelenmiş ve 17 sorudan oluşan bir taslak görüşme formu oluşturulmuştur. Daha sonra bu çalışma alanlarında çalışmalarını yürüten iki akademisyenden görüşleri alınmıştır. Görüş ve öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler sonucunda altı ana ve sekiz sonda sorusu olarak görüşme formu yeniden düzenlenmiştir. Taslak yarı yapılandırılmış görüşme formunun bu hâliyle iki öğretmenle pilot uygulama yapılmış ve form hakkındaki görüşleri

alınmıştır. Gerekli olan son düzeltmeler yapılarak yarı yapılandırılmış görüşme formunun altı soru ve sekiz sonda sorusundan oluşan son hâline ulaşılmıştır. Gözlem formu için nitel çalışma alanında uzman olan iki akademisyenin görüşleri alınmıştır. Gerekli düzeltmeler yapılarak formun son hâli oluşturulmuştur. Nitel araştırmanın veri toplama yöntemlerinden gözlem ve görüşmeden yararlanılarak veri çeşitliliği sağlanmış, veri toplama araçlarının güvenilirliği de artırılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında 16 öğretmenle görüşülmüştür. Görüşmeler 18 dakika ile 1 saat 17 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda sessiz bir ortamda (okulun fiziksel imkânları doğrultusunda boş bir sınıf, öğretmenler odası, okul yemekhanesi, okul terası veya idareci odasında) ve onlara uygun olan zamanlarda planlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci 2023 yılının Kasım ve 2024 yılının Mart ayları içerisinde tamamlanmıştır. Toplam görüşme süresi 9 saat 31 dakika 56 saniyedir. Bu süreçte katılımcıların gerekli onay ve izinleri alınmış ve görüşmeler ses kayıt cihazıyla gözlemler yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Tüm veriler yazılı hale dönüştürülmüş ve transkripsiyon 164 sayfadır. Bu verilerden 149 koda, kodlardan 10 alt temaya ve alt temalardan 3 ana temaya ulaşılmıştır.

Araştırmada OÖ dönemdeki İY olan öğrencilerle yürütülen erken okuryazarlık çalışmalarının incelenmesi için kullanılan veri toplama tekniklerinden gözlem ve görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizini araştırmacılar, verileri tanımlama ve verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışmak amacıyla kullanmıştır (Creswell, 2002). Bu araştırmada içerik analizinin kullanılmasının nedeni OÖ dönemdeki İY olan öğrencilerle yürütülen erken okuryazarlık çalışmalarının tümevarımsal yaklaşımla ortaya çıkarılmak istenmesidir. Bu amaç doğrultusunda nitel verilerin analizinde takip edilen aşamalar şu şekilde yürütülmüştür:

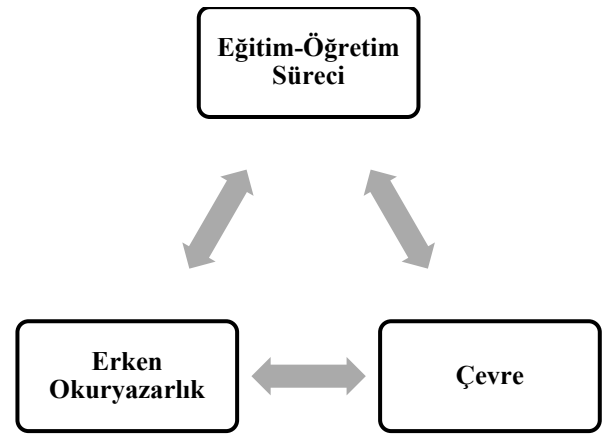
- 1) Gözlem ve görüşme verilerinin transkripsiyonu yapılmıştır.
- 2) Elde edilen veriler üçüncü ve dördüncü araştırmacı tarafından birbirlerinden bağımsız olarak çözümlenerek anlamlı bölümlere ayrılmış ve kavramsal olarak ne ifade ettiğiyile ilgili kodlar oluşturulmuş, benzerlik ve farklılıklar doğrultusunda kategorize edilmiştir.
- 3) Bu aşamada sürece birinci ve ikinci araştırmacılar dahil olarak kategorilerde anlamsal açıdan bütünlük sağlayacak şekilde kategorileri kapsayan taslak temalara, sonrasında da asıl temalara ulaşılmıştır.
- 4) Araştırmacılar tarafından belirlenen kodlar ve taslak temalar alanda uzman bir öğretim elemanı tarafından kontrol edilerek yeniden düzenlenmiş ve son hâli verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak adına araştırmacılar bazı önlemler almıştır. Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarının (yarı yapılandırılmış görüşme formu ve gözlem formu) kapsam geçerliliği için veri toplama aracı hazırlanırken alanyazın incelenmiş, uzman görüşleri alınmış ve pilot görüşmeler sonrası gelen dönütler dikkate alınmıştır. İç geçerliliğin sağlanması için görüşme sorularını açık ve anlaşılır şekilde sormuş, gözlem verileri ayrıntılı bir şekilde toplamış, araştırmacılar kod ve kategorileri birbirlerinden

bağımsız olarak oluşturmuştur. Veri kayıtlarının gizliliği sağlanarak, katılımcıların kimlikleri gizli tutularak çalışma grubunun bilgileri detaylı olarak sunularak dış geçerlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Farklı eğitim kurumlarından ve iki farklı branştan katılımcılar seçilerek katılımcı çeşitliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği için her bir aşaması detaylı olarak yazılmıştır. Araştırmada veri toplama süreci zamana yayılmıştır. Ayrıca araştırmacılar veri toplama öncesi katılımcılardan ses kaydı için izin istemiş, onay almıştır. Veri toplarken toplanan verilerin gizliliğinin sağlanacağı ve herhangi bir kişi veya kurumla paylaşılmayacağı katılımcılara beyan edilmiştir. Böylece katılımcıların samimi görüşlerine ulaşmak ve güvenilir veriler toplamak amaçlanmıştır.

Bulgular

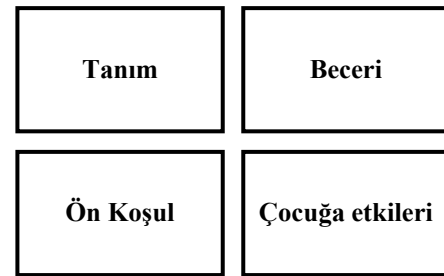
Analizler sonucu 3 tema, 10 alt temaya ulaşılmıştır. Temalar erken okuryazarlık, eğitim-öğretim süreci, çevre olarak belirlenmiş ve Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Ana temalar

Erken Okuryazarlık

Erken okuryazarlık temasıyla ilişkili olarak tanım, beceri, ön koşul ve çocuğa etkisi olarak 4 alt tema ortaya çıkmıştır. Erken okuryazarlık teması ve alt temaları Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 2: Erken Okuryazarlık Teması Alt Temaları

Tanım

Tanım alt teması kapsamında görüş belirten öğretmenlerin bir kısmı %13 (n=2) erken okuryazarlık kavramına dair tanımlama yaparken ilkökula hazırbuluşluk düzeyine değinmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenler erken okuryazarlıkta hazır bulunuşluğu tanımlarken İY olan çocukların dili nasıl etkili bir biçimde kullanabilecekleri, kalem tutma gibi motor becerilerine yönelik yeterliliklerinin ve ses farkındalıklarının olmasının önemi ve sürecin her bir parçasının birbirleriyle ilişki içinde ve birbirini etkileyerek bütüncül olarak ilerlediğini vurgulamışlardır. Erken

okuryazarlık tanımının bir diğer önemli boyutu ise çocukların kitaplarla olan etkileşimlerinin değerlendirilmesidir %13 (n=2). Öğretmenlerin erken okuryazarlık kavramına ilişkin net bir tanımlama yapmaktan ziyade erken okuryazarlığın özelliklerini dile getirerek tanımlama yaptıkları görülmüştür. Bu konudaki öğretmen görüşleri şöyledir:

“Erken okuryazarlık deyince aklıma çocuğun hazırbulunuşluk düzeyi geliyor... Bence çocuğun her açıdan hem zihinsel hem kalem tutmak hepsi için, bence bütüncül yani.” (OÖÖ 3)

“Erken okuryazarlık dediğimiz zaman çocuğun okumaya ilişkin ön becerilerinden bahsediyoruz. Bir kitabı tutuşu, sayfaları çevirisi ondan sonra çocuğun kendi başına kitabı alışı bile erken okuryazarlık dönemi altında toplayabiliriz.” (ÖEÖ7).

Ön Koşul

Erken okuryazarlık becerilerine dair katılımcılar görüşlerinde 29 farklı ön koşul becerisine yer vermişlerdir. İçlerinde en çok değinilen ön koşul becerileri kavram tanıma %19 (n=3), sesleri ayırt etme %19 (n=3) ve kalem kullanma %19 (n=3) olarak belirlenmiştir. İlgili önkoşullara ait öğretmen görüşlerinden bir kesit aşağıda yer almaktadır.

“Ön koşulu ses farkındalığı olabilir. Çocuğun heceleri sesleri birleştirmeyi öğrenmesi, ayırt etmesi seslerin farkına varması ön koşul olabilir.” (OÖÖ4)

Erken okuryazarlık becerileri için öğretmenlerce en çok tanımlanan ve değinilen bu önkoşulların büyüme ve olgunlaşma gibi gelişimsel yeterliliklerle ilişkili olmakla birlikte çocuğun günlük yaşamında ilgili yaşantılara maruz kalması yoluyla bu önkoşullara sahip olması için çevresel etmenlerin de pay sahibi olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca İY olan öğrenciler için erken okuryazarlık becerilerinin gelişmesinde; erken teşhis, erken cihazlandırma, cihazlardan verim alma, erken aile eğitimi gibi çocuğun gelişimini ve eğitim sürecini büyük ölçüde etkileyen önkoşullar da yer almaktadır. İlgili önkoşullara ait öğretmen görüşlerinden bir kesite aşağıda yer verilmiştir.

“Erken okuryazarlığın ön sıralamasında önce aile eğitimi gelir. İşitme engellilerden yola çıkarsak eğer bebeklik döneminde erken cihazlandırma ve erken teşhis koymanın çok önemli olduğunu hepimiz biliyoruz.” (ÖEÖ8)

Bir diğer önemli husus erken okuryazarlık becerilerinin gelişmesi için çocuğun psiko-motor gelişiminin normal gelişim gösteren akranlarıyla benzer seyrediyor olmasıdır. Araştırmaya katılan öğretmenlerce çocuğun gelişim dönemine uygun ilgili becerilere sahip olması erken okuryazarlık becerilerinin ön koşulu olarak görülmektedir. Bu kapsamda temel becerileri yapabilmek, ince motor becerilerinin yeterliliği, bilişsel ve motor hazırbulunuşluk, duyu organları, zihinsel yeterlilik öğretmenlerin önkoşul olarak ele aldıkları kavramlardır. Benzer şekilde doğumla başlayan kitap etkileşimine değinen öğretmenler %13 (n=2), çocukların kitapları tutması, sayfaları çevirmesi gibi motor becerilere sahip olmasını birer ön koşul becerisi olarak tanımlamışlardır. Bu konuyla ilgili öğretmen görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“... işte o zamana kadar hiçbir şekilde kitap görmemiş bir çocuğun eline kitap verdiğiniz zaman ilk kez karşılaştığı için maalesef ki tepkisi olmuyor. Yani yaşları aynı dahi olsa haşır neşir olanla olmayan arasında psikomotor anlamında çok farklılık oluyor.” (ÖEÖ7)

Erken okuryazarlık becerileri için belirtilen ön koşul becerileri aynı zamanda erken okuryazarlığı tanımlamak için de kullanılmıştır. Tanım alt temasında yer alan sonuçlara göre

araştırmaya katılan öğretmenlerin erken okuryazarlık kavramını oluştururken aslında anlatımlarında ön koşul becerilerine yer verdikleri görülmüştür.

Beceri

Beceri alt temasında öğretmenler tarafından OÖ dönemde İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi için farklı çalışmalar yapıldığı ifade edilmiştir. Yapılan çalışmalar, erken okuryazarlık becerilerini desteklemek için çocukların bireysel özelliklerine göre şekillenmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelere istinaden OÖ dönemdeki İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi için çocuklarla sırasıyla; yazı farkındalığı %44 (n=7), ses bilgisel farkındalık %38 (n=6), görsel okuma %25 (n=4) ve harf bilgisi %25 (n=4) en çok çalışılan becerilerdir. Bu bulguları destekleyen ÖE öğretmenlerinden birinin görüşü şöyledir:

“...Mesela bir hikâye kitabı bakarken yaptığımız çalışmalar görsel okumadır. Ondan sonra oradaki yazıları okumamızdır...Erken okuryazarlık çocuk ne kadar çok yazıları erken görürse harf bilgisi o kadar çok gelişmiş olur. Yazı bilgisi o kadar gelişmiş olur. Bu da erken okuryazarlık becerilerine katkı sağlar.” (ÖEÖ3)

OÖ dönemde hikâye etkinliklerinin önemi ve öğretmenlerce en çok çalışılan bu becerilere çok yönlü katkısının olması göz önüne alındığında hikâye etkinliklerinin artırılması ve özellikle bu etkinliklere OÖ dönemdeki İY olan öğrencilerin dahil edilmesi araştırmaya katılan öğretmenler tarafından erken okuryazarlık becerilerini desteklemek için sıkça değinilen durumlardır. Aşağıda öğretmen görüşlerine bir örnek sunulmuştur.

“Yani her gün mesela hikâye saatine yer veriyorum. Çocuğu muhakkak bana yakın bir yere oturtuyorum genelde her hikâyede ona soru sormaya dikkat ediyorum... Şu anda dil üzerine etkinliklerde daha çok yer veriyorum.” (OÖÖ5)

Yukarıdaki öğretmen görüşlerini destekleyen gözlem kayıtlarından birer kesit aşağıda sunulmaktadır.

“İY olan 4 çocuğu öğretmenler masaya oturtular. Bir öğretmen raftan kitap getirdi. Masada çocukların karşısına geçti. Öğretmen “evet çocuklar kitap saatimiz geldi. Herkes kitap okumak için hazır mı?” diye sordu. Sonra öğretmen kitabın kapağını göstererek “bugün ki kitabımın ismi yaban ördekleri” diye söyledi. Öğretmen kitabın yazarının ismini ve yayınevini de parmağıyla işaret ederek çocuklara gösterdi. Öğretmen kitabı okumaya başladı. 2 sayfa okuduktan sonra bir çocuğa sayfadaki resme bakarak ördeğin ne yaptığını sordu. Çocuk, ördek suya bakıyor cevabını verdi. Öğretmen “evet ördek şimdi suya bakıyor, suda yüzmeye gidecek. Peki siz daha önce suda yüzen ördek gördünüz mü?” diye sordu. Bir çocuk gördüğünü söyledi. Diğer çocuklar cevap vermediler. Öğretmen ördek gördüğünü söyleyen çocuğa nerede gördüğünü ve ördeğin hangi renk olduğunu sordu... (ÖE anaokulu gözlem kaydı, 29.03.2024).

Öğretmenlerin görüş ve uygulamalarına göre erken okuryazarlık becerilerini desteklemek için en etkili yollardan birinin etkileşimli kitap/hikâye okuma etkinlikleri olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Kitap/hikâye etkinliği sayesinde çocukların kitaplardaki harfleri görerek harf farkındalığı kazanmaları, sesli bir şekilde okunan kitabı dinleyerek ses bilgisel farkındalığı ve işitsel farkındalığı kazanmaları, kitabı eline alıp sayfaları çevirerek resimlere bakması ve görsellerden hikâye oluşturması, dinlediğini anlaması ve olayı

sırasıyla anlatması gibi becerileri geliştirmede katkı sağlayarak erken okuryazarlığı destekleyecek çok yönlü bir çalışma olduğu için öğretmenler tarafından tercih edilmektedir.

Çocuğa Etkileri

Öğretmenler erken okuryazarlık becerilerinin gelişmesinin çocuklarda en fazla özgüvenlerine katkı sağladığını belirtmiştir %44 (n=7). Yetersizliğe sahip bireylerin olumlu benlik algısı, özgüven, öz yeterlilik gibi kendilerine dair değer yargılarının bireysel ve toplumsal birçok nedenin de etkisiyle negatif yönde etkilenebilme ihtimali göz önüne alındığında, erken okuryazarlık becerilerinin, gelişim dönemi ve bireysel farklılıkları da yadsınmadan desteklenmesi ve çabasının dahi pekiştirilmesi, çocuğa başarı duygusu ve yeterlilik hissettirerek özgüven gelişimine ve olumlu benlik algısına katkı sağlamaktadır. Bu konuyla ilgili öğretmen görüşlerinden kesitlere aşağıda yer verilmiştir.

“Yani çocuk daha dikkatli oluyor. Daha özgüvenli oluyor. Çünkü yaşutlarının bilmediği bir şekilde çıkıyor. Yani daha ayrıntıları fark eden bir çocuk haline geliyor.” (ÖEÖ5)

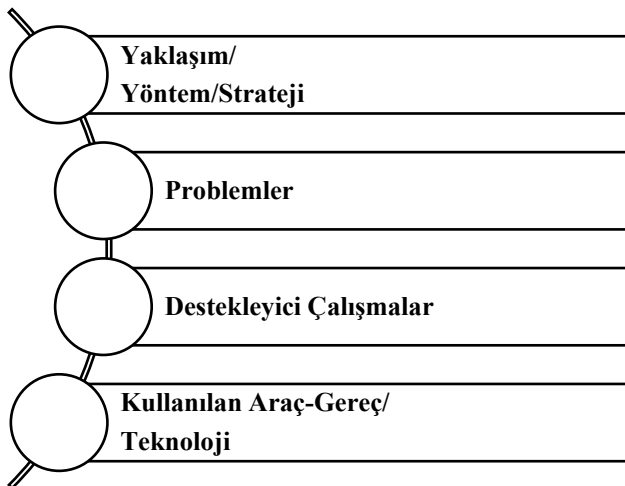
“Çocuk akranlarıyla birlikte öğrenirse özgüveni yerine gelir kendisini yetersiz hissetmez. Bu durumda özgüvene bağlı sosyalleşme problemleri yaşamayabilir.” (OÖÖ6)

Ayrıca erken okuryazarlık becerileri ilerideki akademik yaşantının ilk adımı kabul edilirse çocuğun ilgili becerileri edinmesinin akademik başarıya olumlu katkıda bulunması, kendini daha rahat ifade edebilmesi ve akranlarıyla iletişim becerilerini geliştirmesi gibi akademik ve sosyal katkıları da bulunmaktadır. Öğretmenlerce en çok değinilen ikinci etki olan akademik başarıya katkıyla %19 (n=3) ilgili öğretmen görüşlerinden bir kesite aşağıda yer verilmiştir.

“Erken okuryazarlık geliştiğinde kalem tutma becerisini zaten kazanmış olur. Yazı farkındalığı kazanmış olur. Bir nesneye bakarken bence dikkati artar. Çünkü harflerle sesleri ayırt edebildiği için artık veya etkinliklere alıştığı için odaklanması veya masa başı etkinlikleri yapmak bence daha kolay olur. Bunun akademik başarıya katkı sağlayacağını düşünüyorum” (OÖÖ4)

Eğitim- Öğretim Süreci

Eğitim-öğretim süreci temasıyla ilişkili olarak yaklaşım/yöntem/strateji, problemler, destekleyici çalışmalar ve kullanılan araç-gereç/teknoloji olarak 4 alt tema ortaya çıkmıştır. Eğitim-öğretim süreci teması ve alt temaları Şekil 3'te görülmektedir.

Şekil 3: Eğitim-Öğretim Süreci Teması Alt Temaları

Yaklaşım/Yöntem/Strateji

Eğitim-öğretim sürecinde öğretmenlerin çeşitli yöntem ve yaklaşımlar kullanmakla birlikte kullandıkları yöntemleri isimlendirmede ve/veya tanımlamada zorlandıkları görülmüştür. Görüşme yapan araştırmacı zaman zaman destekleyici sorular yönelterek araya girmiş ve öğretmenler bu sayede yöntemi tanımlayabilmiştir. Elde edilen verilere göre öğretmenlerin %38 (n=6) model olma tekniği ve doğal işitsel sözel yaklaşımı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Alanyazında belirtilen birçok yöntemin aşamalarından biri olan model olmanın öğretmenler tarafından en çok tercih edilen tekniklerden biri olması, İY bireylerin öğrenme sürecindeki verimine dikkat çeken önemli bir bulgudur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunun erken cihazlandırmanın ve doğal ortamın önemine dikkat çekmesi, öğretimde bu yöntemin çoğunlukla tercih edilmesini destekler niteliktedir. Model olma ve doğal işitsel sözel yaklaşıma ait öğretmen görüşlerinden kesitlere aşağıda yer verilmiştir.

“...yani gösterip yaptığımda daha mantıklı. Siz söylüyorsunuz çocuk taklit ediyor sizi...Model olmayla daha iyi öğreniyorlar.” (ÖEÖ5)

“...doğal işitsel sözel yöntemde de çocuğun doğal ortamında yahut doğal ortama benzer ortamlar oluşturarak o çocuğa dil yetilerini kazandırmaya çalışıyoruz. Bu da doğal olarak erken okuryazarlığını desteklemeyi sağlıyor.” (ÖEÖ 8)

Öğretmenler tarafından ikinci sırada en fazla tercih edilen %19 (n=3) yaklaşımların ise oyun temelli etkinlikle görsel kartların kullanılması ve sözel yaklaşım olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler, OÖ dönemin eğitim-öğretim sürecinin ilk basamağı olması ve ilk çocukluk döneminde oyunun birey için tüm gelişim alanlarına çeşitli katkılarının yanında ileriki yaşamı için prova niteliği taşıması, öğrenme sürecinde oyun temelli etkinliklerin bir yöntem olarak tercih edilmesinin önemine dikkat çekmektedir. Bunun yanında gelişim dönemiyle yetersizlik türü göz önüne alındığında, birden fazla duyuşsal girdi sağlayan görsel kartlarla birlikte gerçekleştirilen sözel yaklaşım öğretmenlerce verimli bulunan bir diğer yöntemdir. İlgili öğretmen görüşlerinden kesitlere aşağıda yer verilmiştir.

“Şimdi eğer çocuk okul dönemi, yani ilkökul döneminden küçükse OÖ çağındaysa bir kere en güzel yaklaşım, oyun temelli en güzel oyun temelliden biz ilerliyoruz.” (OÖÖ3)

“Yani ifade ederek ve göstererek ben çocuklarla çalışmalar yapıyorum erken okuma yazma becerileri için. Yani söylediğimi gösterme görselleştirmeye çalışıyorum.” (OÖÖ2)

Problemler

OÖ dönemdeki İY olan çocukların erken-okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine dair eğitim-öğretim sürecinde öğretmenlerin karşılaştıkları başlıca problem %44 (n=7) aile kaynaklı sorunlardır. Aile faktörünün, insan yaşamının çevreye daha çok bağımlı olduğu ilk dönemlerindeki önemi düşünüldüğünde yetersizliğe sahip bireylerin eğitim sürecindeki yeri daha da belirginleşmekte ve sürecin şekillenmesinde büyük bir etki oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler eğitim-öğretim sürecinin sağlıklı ve verimli bir şekilde yürütülmesinde aileyle iş birliğinin önemini vurgulamakla birlikte karşılaşılan zorlukların süreci olumsuz etkilediğini ve zorlaştırdığını çeşitli örneklerle belirtmişlerdir. İlgili öğretmen görüşlerinden kesitlere aşağıda yer verilmiştir.

"Aile eğitimi çok önemli. Gerek rehabilitasyonlarda bunların eğitimlerinin verilmesi gerekse okullarda bunların yapıyor olması çok değerli. Ancak düşük sosyo-ekonomik düzeydeki velilerle haşır neşir olduğumuzda velinin tek derdi maalesef çocuk olmayabiliyor. Geçimini sağlamaya çalışmakta olabiliyor. O yüzden veliyi okula getirmek ona o eğitimi vermek zaman ayırmasını istemek çok güç olabiliyor. Bu aslında sistemdeki en büyük zorluk diyebilirim." (ÖEÖ7)

Bunu takiben en sık karşılaşılan problemlerin çocuğun ses çıkartamaması (n=4), cihazdan kaynaklı sorunlar (n=3) ve materyal/teknoloji yetersizliği (n=3) olduğu belirtilmiştir. İlgili verilerden anlaşılacağı üzere bireysel farklar, çevresel etmenler ve imkanlar da çocuğun eğitim sürecinde önemli bir yere sahiptir. Bu problemlere dair öğretmen görüşlerinden kesitlere aşağıda yer verilmiştir.

"...diyorum ya çocuğun böyle yapısal olarak mesela onu çıkartıp çıkartmaması konusunda, yani kelimeyi harfi. Hani bu anlamda çocuğun kendi bireysel özellikleri birazcık da tabiki de bu durumla karşılaşmama sebep olabiliyor." (ÖÖÖ4)

"...Çocuğun cihazının pili bitmiştir mesela aile ilgilenmemiştir çocukla, çocuğu öylece göndermiştir. O zaman ben sıkıntı yaşarım. Eğer kurumda da pil yoksa o gün o çocukla ne yapabilirsin?" (ÖEÖ3)

"Yani daha çok işitmeyle ilgili projeksiyonlarla görsel ve duyuşal hoparlörle şarkılar eşliğinde hem rontlar tarzında gösteriler tarzında yapılabilir. Çalışmalarımız olabiliyor ama şu anda bu okulda bulunan mevcut değil, yetersiz biz kendi imkanlarımızla telefonda açtığımız ve Hoparlöre verdiğimiz kadarıyla. Olan koşullar bu okul için yeterli değil." (ÖÖÖ1)

Bu konuda öğretmen görüşlerini destekleyen bir gözlem kaydından alıntı aşağıda verilmiştir.

"Günün ilk ders saatiydi. Öğretmenler çocukları sınıfa getirdiler. Çocuklar sınıfa oynamaya başladılar. Bir çocuk dolabın kapağını açtı. Öğretmen çocuğa dolabı kapatması için seslendi. Çocuk öğretmene bakmadı ve dolabı karıştırmaya başladı. Öğretmen çocuğa seslenmeye devam etti. Çocuk öğretmeni hiç duymuyordu. Öğretmen "galiba bunun cihazının pili bitti yine bugün ne yapacağız acaba bu çocukla" dedi. (ÖE anaokulu gözlem kaydı, 28.03.2024).

Destekleyici Çalışmalar

İY'ne sahip ÖÖ dönemindeki çocukların erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine dair sürdürülen eğitim-öğretim sürecinin verimini arttırmak adına araştırmaya katılan öğretmenlerin tercih ettikleri destekleyici çalışmalar incelendiğinde, öğretmenlerin otuz farklı türde çalışmadan yararlandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin yararlandıkları çalışmaların yelpazesinin geniş olması eldeki imkanları işlevsel kullanma çabası ve en üst düzeyde verim elde etme arayışıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Elde edilen verilere göre ses çalışmaları destekleyici çalışmaların içinde en fazla tercih edilenidir %63 (n=10) ve katılımcılarla yapılan görüşmelerde, eğitim hizmeti verilen yetersizlik türüne özgü ihtiyaçlarla doğru orantılı şekilde öğretmenler özellikle ses girdisiyle ilgili çalışmaların önemine değinmişlerdir.

"...dediğim gibi destekliyorum. Nasıl destekliyorum? Çocukla ilk çalışmaya başladığımda günlük hayatta duyabileceği sesler, tekrar eden sesler en basiti bir su sesi, kedi köpek sesi bu tarz seslerin farkındalığını yaratmak

için önce bu tarz sesleri çalışıyorum. ... Öncelikle ses farkındalığını oluşturmak için..." (ÖÖÖ4)

Ses çalışmalarına takiben oyun %50 (n=8) ve şarkı/ritim %44 (n=7) çalışmaları gelmektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde oyunun önemi göz önüne alındığında öğretmenler öğretim sürecini oyun etkinlikleriyle daha verimli hale getirdikleri, şarkı etkinlikleriyle de ÖÖ dönemdeki işitme yetersizliğine yönelik sunulan eğitimin öğrenmeyi ve öğrenilenlerin hatırlanmasını kolaylaştırarak verimini arttırdığı belirtilmiştir. Oyun ve şarkı/ritim kodlarına dair öğretmen görüşlerinden kesitlere aşağıda yer verilmiştir.

"İşitme engelli çocuklar için de oyunun faydası kesinlikle vardır. ...Yani bir yağ satarım bal satarım oynuyorsak bile kitaptan resmini, oyunun isminin yazılı olduğu bir kart gösterip şimdi sizinle bu oyunu oynayacağız deriz." (ÖEÖ6)

"Ondan sonra çok basit düzeyde ritim çalışmaları yaptık onunla. İşte ben ona kalemler buluyordum önümüze defter koyuyorduk. Ben de koyuyordum aynı sırada çıkardığım sesleri çıkarmasını istiyordum elimizde de yapıyorduk. Onlar Biraz faydalı oluyordu işitsel anlamda desteklemek için." (ÖÖÖ7)

Bu konuda öğretmen görüşlerini destekleyen gözlem kayıtlarından alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

"Öğretmen çocuklara yerdeki oyuncakları toplattıktan sonra mavi bir dosyadan bir kart çıkardı. Çocuklara kartı göstererek "sizinle şimdi bu kartta görseli olan top atmaca oyununu oynayacağız" dedi ve karttaki topa aynı renkte olan bir topu eline aldı. Çocukları karşısında bir sıraya dizdi ve "topu eline alan arkadaki arkadaşına topu dönüp atacak ve attım diye söyleyecek" dedi. Öğretmen sıranın başındaki çocuğa topu verdi ve oyunu oynatmaya başladı (ÖE anaokulu gözlem kaydı, 05.04.2024).

"Çocuklar çember şeklinde yere oturdular. Öğretmen çocuklara ritim çubuklarını dağıttı. Sonra öğretmen masasındaki resimli kartları aldı. Kartlardaki resimlerin altında resimdeki nesnelerin isimleri yazıyordu. Öğretmen şimdi çocuklar sizinle sözcüklerle ritim oyunu oynayacağız dedi. Öğretmen kartlar arasından üzerinde kelebek olan bir kartı seçti ve çocuklara "bu kartta ne olduğunu bilen var mı?" diye sordu ve çocuklar kelebek diye söylediler. Öğretmen şimdi kelebek kelimesini çubuklarımızla heceleyeceğiz dedi. Öğretmen ke-le-bek diye heceleri ayrı ayrı söyledi ve elindeki çubukları her bir hecede yere vurdu. Çocuklar da öğretmeni taklit ettiler. (Kaynaştırma sınıfı gözlem kaydı, 28.03.2024)

Ayrıca hikâye kitabı okuma %31 (n=5), dil/konuşma çalışmaları %31 (n=5) ve aileyle iş birliği %25 (n=4) öğretmenlerce çoğunlukla tercih edilen diğer destekleyici çalışmalar olmuştur. ÖÖ dönemde özellikle yazı farkındalığı, hayal gücü, konuşma gibi becerilerin gelişmesine katkısı olan hikâye okuma çalışmalarının etkileşimli olarak sunulması ve ailenin de sürece dahil edilmesi verimi arttıracak etmenlerden olduğu öğretmenler tarafından belirtilmiştir.

Kullanılan Araç-Gereç/Teknoloji

Öğretmenler erken okuryazarlık çalışmalarında kullanılan araç-gereç ve materyallerin yetersiz olmakla birlikte çevre düzenlemesi ve sınıf içindeki malzemelerin işlevsel değerlendirilmesi ve öğretmenlerin bireysel çaba ve istekleriyle verimin artırılmaya çalışıldığı ifade etmişlerdir. Eğitim-öğretim sürecinde öğretmenlerin bir kısmı %38 (n=6) hikâye kitaplarını kullanmakta olduklarını belirtmiştir.

"Bir haftalık bir kitabım var. Hafta sonu ben onlara bir video gönderiyorum. Hikâye kitabını okuyup seslendiriyorum. Resimleri yakından kamerayla çekiyorum. Hafta sonu dinliyorlar onu. Hafta içi bu hikâyeye ilgili dil etkinliklerini yapıyorum. Bir derste hikâyeyi tekrar dinliyoruz. Diğer dersimizde hikâyenin sorularına cevap veriyoruz. Diğer dersimizde hikâyeyi canlandırıyoruz. Diğer dersimizde ise hikâyenin içeriğiyle alakalı ya drama yapıyoruz ya izler etkinlik yapıyoruz varsa gezi yapıyoruz." (ÖEÖ8)

Bu öğretmen görüşünü destekleyen gözlem kaydından bir parça aşağıda sunulmaktadır.

"Kitap okuma bittikten sonra öğretmen çocuklara kitabı canlandırabileceklerini söyledi. Kitaptaki olayları öğretmen tekrardan kısaca anlattı. Çocuklara kitaptaki karakterlerle ilgili roller dağıttı. Canlandırma sırasında öğretmen çocuklara kitaptaki olayları tekrar hatırlatmaya çalıştı... (Kaynaştırma sınıfı gözlem kaydı, 28.03.2024).

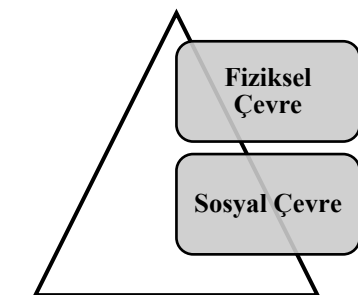
Bunun yanında oyuncak %31 (n=5) ve görsel kartlar %31 (n=5) sıkça kullanılan diğer araç-gereçlerdir. Teknolojiden yararlanılmasına dair ise şarkı %19 (n=3) ve ses hissetme videoları %6 (n=1) için zaman zaman kullanıldığını belirtmişlerdir.

"... sınıfta İY olan öğrenci olmadığı zaman daha farklı ama bundaki dediğim gibi kullanılan materyal daha çok işitsel ama işitselden ziyade görsel çok kullanıyoruz. Aslında biz görselimizde posterler, resimli kartlar." (ÖEÖ1)

Öğretmenler, sıklıkla hikâye kitapları, oyuncaklar ve görsel kartları OÖ dönemdeki İY olan çocukların bilişsel, sosyal, duygusal, psikomotor gelişimlerine çok yönlü katkı sunmak ve sürecin daha verimli hale getirilmesi için tercih etmektedirler. Bunun yanında öğretmenlerin çağın imkân ve gerektirdiği becerileri takip etmeleri ve gerekli koşullar sağlandığı takdirde teknolojik imkanlardan yararlanmaları ve İY olan çocukların sınırlı dikkat sürelerinden doğan dezavantajları minimuma indirebilecekleri sonucuna ulaşılabilir.

Çevre

Bu çalışmada çevre şartlarının OÖ dönemdeki İY olan öğrencilerin erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi ve desteklenmesinde önemli bir yere sahip olduğu ortaya çıkan diğer bir bulgudur. Çevre teması, fiziksel çevre ve sosyal çevre olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır. Fiziksel çevrede okul ve sınıf imkanlarının yeterli olmadığı, teknolojik imkanların yeterli olmadığı ve erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesi için materyal eksikliklerinin çok fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal çevrede ise aileyle yapılan iş birliği, çocukların erken okuryazarlık becerilerinin gelişmesi için oldukça önemli bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Çevre teması ve alt temaları Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4: Çevre Teması Alt Temaları

Fiziksel Çevre

Fiziksel çevrede OÖ dönemdeki İY olan çocukların en çok ihtiyaç duydukları fiziksel etmenin materyal eksikliklerinin giderilmesi %31 (n=5) olduğu görülmüştür. Materyal yetersizliklerinin yanı sıra teknolojik imkanların yetersizliği %31 (n=5) de önemli bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Bu konudaki öğretmen görüşlerine bir örnek görüş aşağıda sunulmuştur.

"...Okulda imkân yok. Teknolojinin uygulamalarını kullanamıyoruz zaten. Bir akıllı tahtamız yok veya renkli çıktı imkânımız yok." (OÖÖ1)

OÖ dönemde sınırlar ve kuralları öğrenme, dikkat süresi, gelişim dönemine uygun olarak tüm alanlara yönelik beceriler gibi birçok dikkat edilmesi gereken durum bulunmaktadır. Bunlar göz önüne alındığında materyal çeşitliliği ve teknolojik imkanlar kritik öneme sahip olmakta, eksikliği eğitim sürecinin verimini ve öğretmen motivasyonunu olumsuz etkilemektedir. Bir de öğrencilerin bir yetersizliğe sahip olduğu düşünüldüğünde uygun koşullar sağlanmazsa süreç daha da zorlaşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden teknolojik imkanlardan yararlanabilenler genellikle şarkılar, videolar eşliğinde ders yaptıklarını belirtmişlerdir. Materyal eksikliğinin fazla olduğunu belirten öğretmenlerin yanı sıra hem okuldaki imkanların iyi olduğunu hem de materyal konusunda herhangi bir eksiklik yaşamadıklarını belirten öğretmenler de vardır.

"...İyi olduğunu düşünüyorum. Materyal açısından yeterli." (ÖEÖ4)

OÖ dönemdeki İY olan öğrencilerin erken okuryazarlık becerilerini geliştirmek için farklı materyaller kullandığını belirten katılımcılar da vardır. Bunlar içerisinde en sık tercih edilenler ise kitaplar ve görsel kartlardır. Ayrıca İY olan çocukların dinleme becerilerinin gelişmesi için müzik aletleri, ritim çubukları, sesli oyuncaklar kullanılmaktadır. Bu konudaki öğretmen görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

"Çokça kita, kart, eğitim seti kullanıyoruz. Dil konuşma setlerinin büyük çoğunluğunu kullanıyoruz." (ÖEÖ2)

Erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesinde teknoloji kullanımı ise önemli olan bir diğer fiziksel çevre etmenidir. Bu konuda görüşlerini belirten öğretmenlerin çoğu %63 (n=10) erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesi için imkanlar elverişsiz olduğundan teknolojiden yararlanamamaktadır. İlgili öğretmen görüşlerinden kesitlere aşağıda yer verilmiştir.

"MEB'ından talebimiz teknolojiyi sınıflara getirmesi. ... çocuk zaten teknoloji çocuğu, her şeye hâkim ama okulda oyuncak, kalem, kâğıt bunları görüyor. Aslında bunlar değil onun hayatı. ...her çocuğun özel defteri ayrı, tabletinin ayrı olması gerekiyor." (OÖÖ8)

Fiziksel çevre kapsamında bir diğer önemli unsur da OÖ sınıflarının kalabalık olmasıdır. Sınıf mevcudunun kalabalık olması sonucunda öğretmen o sınıfta eğitim gören İY olan öğrencilerin eğitimleri için gerekli süre ve ilgiyi sağlamak konusunda yetersiz kalmaktadır.

"Sınıf ortamında bu tarz çocuklar varsa öncelikle sınıf sayısının bunu dikkate alarak yapılması gerekiyor." (OÖÖ2)

Ayrıca araştırmaya katılan OÖ öğretmenlerinin kendilerine süreç boyunca hem sınıfta hem de danışmanlık hizmeti olarak ÖE öğretmenlerinin yardımcı olmasını beklediklerini de ifade etmişlerdir.

Sosyal Çevre

OÖ dönemde İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde öğretmenleri en çok etkileyen sosyal çevre faktörünün aile %75 (n=12) olduğu tespit edilmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerin çoğu %38 (n=6) özellikle aileyle iş birliğinin önemini vurgulamıştır. İlgili öğretmen görüşlerinden kesitlere aşağıda yer verilmiştir.

“Aile diyelim ki ekonomik olarak sosyal kültürel olarak eğer biraz düşük seviyedeysen çocuğu zaten bir kere bizim toplumda o çocuk pek görülüyor. Hemen ikinci, üçüncü çocuk arayışlarına giriliyor. O çocuk daha çok izole ediliyor. Yani daha çok onu muhtaç duruma düşürüyorlar. Aile çocuğunu topluma katmayı, eğitime katmayı bilse çok yol kat eder. Ailenin rolü tabii çok önemli ama ailenin bulunduğu şart da çok önemli. Ailenin bilgisi tecrübesi bu konuyla ilgili.” (OÖÖ3)

“...hani böyle ilerlemeleri aile gördükçe ve benden olumlu dönütler alınca tabii mutlu oluyor ve daha çok eğitime yaklaşıyor açıkçası benim dediklerimi hemen yapıyor veya mesela şunu yapın deyince hemen tamam hocam yapalım, ilerlediğini gördükçe onlar da mutlu olarak devam etmesini istiyorlar eğitime...” (OÖÖ5)

Özel gereksinimli bireylerin bağımsız yaşam becerilerini kazanması, optimal eğitimi alması ve erken müdahalenin önemi de göz önüne alındığında sürecin en aktif bileşenlerinden biri olan aile kilit bir rol üstlenmektedir. Buna dair ilgili öğretmenlerin iletişim ve etkileşim becerilerinin yanı sıra tecrübe ve deneyimlerini aileyle paylaşmasının, eğitime dair geri dönütler vermesinin aileyle iş birliğini etkileyen etmenlerden olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada öğretmenler erken okuryazarlığı tanımlarken okula hazırbulunuşluluğa yönelik olarak, dili etkili kullanmaya, kalem kullanma gibi motor becerilere ve ses farkındalığına değinmişlerdir. Yaşamın erken dönemlerinde kazanılması beklenen beceriler arasında olan erken okuryazarlık becerilerini, Satı-Çalış ve Feyman-Gök (2020) tarafından okuma yazma öğretimi öncesi kazanılması beklenen beceriler olarak tanımlanmıştır. Bu çalışmada da öğretmenler erken okuryazarlığı yaşamın erken yaşlarında başlayan, onların hazırbulunuşluk düzeyini arttıran ön akademik beceriler olarak tanımlamışlardır. Bu çalışmada öğretmenler erken okuryazarlık becerilerinden bahsetmektedir ancak öğretmenlerin görsel okuma, görselleri anlatma becerilerini dile getirmesiyle alanyazından farklılık göstermektedir. Çalışmanın bulgularına göre öğretmenlerin İY olan çocukların sahip olduğu özelliklerden dolayı görsel okuma ve anlatma becerilerinin erken okuryazarlık becerileri içerisinde değerlendirdikleri düşünülmektedir. Aslan-Bağcı ve Sarı (2024) çalışmalarında işitme kaybından dolayı çocukların dil ve akademik becerilerinin etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır. Strickland & Riley-Ayers (2006) çalışmalarında dilin erken okuryazarlık ve okuma becerisinin temeli olduğunu belirtmişlerdir. Piştav-Akmeşe ve Sezgin-Küçük (2022) ise dil becerilerinin akademik beceriler için belirleyici olduğundan bahsetmişlerdir. Dammeyer (2014) ise dil becerilerinin İY olan çocukların okuryazarlık becerilerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Runnion & Gray (2019) çalışmalarında sözel dilin okumaya hazırlanmada önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Rohde (2015) ise çalışmasında sözel dili temel erken okuryazarlık becerisi olarak belirtmektedir. Yapılan bu çalışmada da sözel dil

becerilerinin erken okuryazarlık becerisi olarak bahsedilmesi, alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenler erken okuryazarlığın birçok önkoşulu olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi için zihinsel ve psikomotor gelişim açısından bazı becerilere sahip olmaları gerektiği ifade etmişlerdir. Ayrıca çocukların kitaplarla ilgili yaşantıları edinmesi de erken okuryazarlık için önkoşul bir durum olarak düşünülmektedir. Çalışmada öğretmenler dil becerilerinin ve erken okuryazarlığın gelişimi için İY olan çocukların erken tanınan cihazlandırılması ve cihazından verim alabilmesi olması gerektiğinden bahsetmişlerdir. İşitme kaybı, çocukları dil gelişimini olumsuz olarak etkilediğinden bu durumun hafifletilmesi için erken tanılama ve cihazlandırma yapılmalıdır (Tomblin vd., 2015). Erken müdahale ve dile erken erişim, İY olan çocuklara akranlarıyla benzer düzeyde erken okuryazarlık ve dil fırsatlarını sunmaktadır (Zupan & Dempsey, 2013). Yapılan diğer çalışmalarda İY olan çocukların erken tanınan cihazlandırıldığında dil gelişimlerinin akranlarına yaklaştığı belirtilmiştir (Nassrallah vd., 2020; Svirsky vd., 2000; Yoshinaga-Itano & Apuzzo, 1998). Bu çalışmada da alanyazındaki diğer çalışmalar gibi dil becerileri gelişen İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin gelişeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın bulgularına göre öğretmenlerin erken okuryazarlık becerilerinden; yazı farkındalığı, ses bilgisel farkındalık, görsel okuma ve harf bilgisi becerilerini destekledikleri görülmektedir. Bu destekleyici çalışmalar arasında en çok etkili olan çalışmanın çocuklarla birlikte kitap okuma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zupan & Dempsey (2013) çalışmalarında çocuklarla etkileşimli kitap okumanın erken okuryazarlık açısından önemine vurgu yapmaktadır. Etkileşimli okuma yapmanın dil ve erken okuryazarlık becerilerini desteklediğini belirten birçok araştırma vardır (Bracken & Fischel, 2008; Ergül vd., 2016; Laçın, 2023; Lenhart vd., 2022; Weadman vd., 2022; Whitehurst & Lonigan, 1998; Yumus ve Turan, 2021). Çocukların doğal ortamlarda erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesi için kitap okumaya maruz kalmaları gerekmektedir (Işıtan vd., 2020). İY olan çocuklar için etkileşimli kitap okuma çalışmaları önemli bir etkinliktir (Zupan & Dempsey, 2013). İY olan çocuklarla etkileşimli kitap okuma çalışmaları yapıldığında görsel ve işitsel olarak desteklenmiş olacaklardır. Böylece erken okuryazarlık becerilerine katkı sağlanmış olacaktır. Kahraman Evrenkaya ve Ergül (2022) çalışmalarının sonucunda öğretmenlerin dili ve erken okuryazarlığı desteklemek için etkileşimli kitap okuma yaptıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada da öğretmenlerin kitaplardan faydalandıkları ve İY olan çocuklarla etkileşimli kitap okuma çalışmaları yaptıkları ortaya çıkarılmıştır. OÖ eğitiminde sık okunan kitaplara aşinalık kazanan çocukların kendi başlarına o kitabı okumaya çalışma ihtimalleri de artmaktadır (Roskos vd., 2003). Atlar ve Uzuner (2018) çalışmalarında çocukla birlikte kitaplara bakmanın ve okumanın erken okuryazarlığı desteklediğini ve tekrarlı olarak okunan kitapları, İY olan bir çocuğun okuyor gibi yaptığını görmüşlerdir. Bu çalışmada da alanyazındaki araştırma sonuçlarıyla tutarlı olarak öğretmenlerin İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi ve desteklenmesinde kitapları kullanmanın ve kitapla olan etkileşimli yaşantıların önemini farkında oldukları görülmektedir.

Elde edilen sonuçlara göre öğretmenler İY olan çocuklarda erken okuryazarlık becerilerinin gelişiminin akademik başarıya ve çocukların özgüvenine olumlu etkisi olduğundan bahsetmişlerdir. Çakıcı vd. (2022) çalışmaları bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Öğretmenler İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerini desteklerken daha çok model olma ve doğal işitsel sözel yöntemi kullandıklarını ve oyun temelli ilerlediklerini belirtmişlerdir. OÖ eğitiminde çocuklara doğal bir ortam sunmak gelişimlerine daha olumlu katkılar sunmaktadır. İY olan çocuklara da doğal işitsel sözel yaklaşımın kullanıldığı ortamlar dil becerilerini ve erken okuryazarlık becerilerini desteklemektedir (Karasu, 2020). Deretarla-Gül ve Bal (2006)'a göre erken okuryazarlık oyun içerisinde geliştirilmelidir. Alanyazındaki diğer araştırmaların sonucunda oyun temelli etkinliklerin erken okuryazarlık becerilerini desteklediği vurgulanmaktadır (Maureen vd., 2022). Atlar ve Uzuner (2018) ise çalışmalarında, çocuğun oyun içerikli yaşantılarıyla dil gelişiminin ve erken okuryazarlık becerilerinin desteklediği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi için doğal bir ortamda oyun temelli etkinliklere verdikleri önem, alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla örtüşmektedir.

Araştırmanın bulgularına göre öğretmenler daha çok ailenin eğitime katılımıyla ilgili sorunlar yaşamakla birlikte çocuğun ses çıkartamaması, cihazla ilgili sorunlar ve materyal/teknoloji eksikliği sorunu da yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların erken okuryazarlık becerileriyle ilk karşılaştıkları aile ortamı, erken okuryazarlığın gelişiminde önemli bir yeri kaplaması nedeniyle eğitimin öğelerinden birini oluşturmaktadır (Harmandar ve Arıkan, 2020; Sarıkaya ve Uzuner, 2013; Yazıcı ve Kandır, 2018). Griffin & Morrison (1997)'un çalışmalarında erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik düzenlenen ev ortamlarının, çocukların OÖ dönemden 2. Sınıf sonuna kadar başarılarına olan etkisi ortaya koyulmuştur. Çocuklar yetişkinlerin sahip olduğu okuryazarlık yaşantılarını model alabilirler (Xu vd., 2017). Atlar ve Uzuner (2018) çalışmalarında yetişkinlerin İY olan bir çocuğa okuryazarlık yaşantılarında model olan davranışlar sergiledikleri ve bu davranışların çocuğun erken okuryazarlığına katkısından bahsetmişlerdir. Xu vd. (2017) çalışmalarında ebeveynlerin evde kitap okuduğu çocukların okula daha yüksek sözel dil becerileriyle başladığı sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma bulgularına göre öğretmenler ebeveyn bilgisinin ve ev ortamının, erken okuryazarlık becerilerinin gelişiminde etkili olduğunu savunmaktadırlar. İY olan çocukların ebeveynlerinin, erken okuryazarlık etkinliklerini ev ortamında gerçekleştirmeleri hakkında bilgilendirilmelerinin, çocukların erken okuryazarlık becerilerinin gelişmesi için etkili olacağı düşünülmektedir. Sarıkaya ve Uzuner (2013) yaptıkları çalışmada İY olan çocukların ailelerinin okuryazarlık becerilerini desteklemede gereken ilgiyi göstermedikleri ve bu konuda bilgi eksikliği yaşadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Öğretmenlerin, İY olan çocukların ebeveynleriyle iş birliği yapmaları erken okuryazarlık becerilerinin ev ortamında da desteklenmesi için önemlidir. Bu iş birliği çocukların gelecek yaşantılarındaki okuma-yazma eğitimleri için destekleyici bir unsurdur (Işıtan vd., 2020). Ebeveynlerin, öğretmenlerle iş birliği içerisinde olmalarını sağlamak amacıyla da onların erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir unsur olduklarını kendilerine fark ettirmenin önemli olduğu düşünülmektedir. Alanyazındaki diğer çalışmaların bulgularında yer aldığı gibi,

bu çalışmada da ailelerin eğitim-öğretim sürecine etkili katılmadıkları görülmektedir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde öğretmenler İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerini desteklerken çok çeşitli uygulamalardan yararlandıklarını ifade etmişlerdir. En çok yapılan uygulamalar arasında ses temelli etkinlikler, oyun, şarkı etkinlikleri, kitap okuma, dil/konuşma etkinlikleri ve aileyle iş birliği yer almaktadır. Karasu (2020) çalışmasının bulgularında etkileşimli okuma-yazma, hikâye anlatma, dil rutinleri, şarkılar, oyunlar vb. uygulamaların erken okuryazarlık açısından anlamlı deneyimler oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. İY olan çocuklarla yapılan etkinliklerin, özellikle dil girdisinin sağlandığı, çocuklara kendilerini ifade etmeleri için fırsatlar verildiği, görsellerin yorumlanmasına imkanlar sunulduğu etkinlikler olmasının erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesi için etkili olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın bulgularına göre öğretmenlerin erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde, alanyazındaki diğer araştırma bulgularında olduğu gibi daha çok hikâye kitabı kullandıkları görülmektedir. Kitaplar, erken okuryazarlık becerilerini desteklemek için öğretmenler tarafından kullanılmaktadır (Uluğ ve Tekmen, 2023). Deretarla-Gül ve Bal (2006) çalışmasında kitaplar erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesinde sık kullanılan bir araç olarak görülmüştür. OÖ dönemde dil ve erken okuryazarlık açısından zengin bir ortam oluşturmada kitaplar önemli bir yer tutmaktadır. Çocukların kitaplarla olan etkileşimleri dil ve erken okuryazarlık becerilerini desteklemektedir (Ergül vd., 2016). Araştırmalarda dijital kitapların da erken okuryazarlık becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşıldığı görülmektedir (Shamir & Korat, 2007; Maureen vd., 2022). Araştırma bulgularına göre oyuncaklar ve görsel kartlar en çok kullanılan materyaller içerisinde yer almaktadır. Bu çalışmada teknolojinin de erken okuryazarlık gelişiminde sınırlı olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Oysa teknoloji eğitim amacıyla kullanıldığında, dinlendiğinde veya izlendiğinde erken okur yazarlık becerilerine olumlu bir etki bırakmaktadır (Hisrich & Blanchard, 2009). Yapılan bir çalışmada öğretmenlerin erken okur yazarlık becerilerini desteklemek için hikâye kartlarından, keçe tahtası hikayelerinden, kuklalardan, yazı materyallerinden, kasetlerden, bilgisayarda okunan kitaplardan, etkileşimli oyunlardan, TV/videolardan yararlanmanın önemine vurgu yapılmaktadır (McKenney & Bradley, 2016). Teknoloji çağında yaşayan ve her gün teknolojik aletlere maruz kalan İY olan çocuklarla, teknolojinin avantajlarından yararlanılarak erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesinin önemli olduğu ve bu konudaki erişilebilirliğin sağlanmasının gerekliliği düşünülmektedir. Teknolojik imkanların yanı sıra çalışmada, materyal eksikliklerinin olduğunu ve öğretmenlerin kendi imkanlarıyla çalışmaların verimini arttırmaya çalıştıkları görülmektedir. Erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesi için okul ve sınıf imkanlarının iyileştirilmesi, materyal eksikliklerinin sorumlu kişiler tarafından giderilmesinin OÖ dönemdeki İY çocuklara verimli ve etkili çalışmalar için önemli olduğu düşünülmektedir.

Çevre İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Çevre eğitimin önemli bir ögesi olarak görülmektedir (Sarıkaya ve Uzuner, 2013). Bu çalışmanın fiziksel çevre temasına göre öğretmenler erken okuryazarlık gelişiminde materyal ve teknolojik imkanlarda yetersizlikler olduğundan bahsetmişlerdir. Materyal

konusunda yeterli imkanlara sahip olduğunu söyleyen öğretmenlerin de olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan OÖ öğretmenlerinden bazıları sınıflarının kalabalık olmasından dolayı İY olan öğrencisiyle çok fazla ilgilenemediklerini belirtmişlerdir. Deliveli (2020) yaptığı bir çalışmada ise, öğretmenlerin İY olan öğrencilerinin bulunduğu kalabalık sınıflarda, öğrenciyi en öne oturarak, yüksek ses tonu kullanıp birebir ilgilenecek dersi yürüttüklerini belirtmektedir. OÖ sınıflarında da öğretmenlerin, İY olan çocukları kendilerine daha yakın bir konumda bulduklarının etkili olacağı öngörülmektedir.

Öğretmenler erken okuryazarlık beceri gelişiminde en çok etkili olan faktörün aile olduğundan söz etmişler ve aileyle iş birliğinin önemine dikkat çekmişlerdir. Annelerin yaptıkları etkinlik sırasında kullandıkları dil girdisinin çocuklar üzerinde erken okur yazarlık becerilerini etkilediği görülmüştür (Ergül vd., 2020). Ev ortamında ebeveyn-çocuk etkileşiminin niteliği erken okuryazarlık becerilerinin gelişimiyle yakından ilişkilidir (Dodici vd., 2003). Çocuklar ilk olarak ebeveynleriyle iletişim kurmakta ve sözel dil becerilerini desteklemektedir.

Sonuç olarak araştırmaya katılan öğretmenler erken okuryazarlığı tanımlarken ilkökula hazırlanmaya odaklanmışlar ve erken okuryazarlığın gelişimi için önkoşul bilgi, beceri ve yaşantılara sahip olunması gerektiğinden söz etmişlerdir. İY olan çocuklarıyla erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi çalışmalarında öğretmenlerin daha çok kitapları kullanarak etkileşimli kitap okuma yaptıkları sonucu ortaya çıkarılmıştır. İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi özgüvenlerini de geliştirmekte ve akademik başarılarına da katkı sağlamaktadır. Çalışmada öğretmenlerin İY olan çocuklarıyla çalışırken daha çok doğal işitsel sözel yaklaşımı kullanarak oyun temelli etkinlikler yaptıkları görülmektedir. Öğretmenlerin İY olan çocukların erken okuryazarlık eğitimi sürecinde aile katılımı, materyal/teknoloji eksikliği, cihaziyla ilgili çeşitli sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Araştırmada ses temelli etkinliklerin, oyun, şarkı, kitap okuma, dil ve konuşma etkinlikleri ve aile iş birliği uygulamalarının İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerine etkisi ortaya çıkarılmıştır. İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin gelişiminde en etkili faktörün aile olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada OÖ dönemde İY olan öğrencilerle çalışan ÖE ve OÖ öğretmenlerinin erken okuryazarlık eğitimi sürecindeki uygulamaları ve görüşlerinin birlikte incelenerek ortaya çıkarılması araştırmanın güçlü ve zengin tarafını oluşturmaktadır. Bu çalışmada az sayıda gözleme yer verilmesi ise sınırlılığdır. Araştırmanın bulgularına dayalı olarak araştırma ve uygulamaya yönelik öneriler sunulmuştur.

İleriki araştırmalara yönelik öneriler

- Ulusal alanyazında OÖ dönemde İY olan çocukların erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine dair müdahaleye yönelik araştırmaların planlanması ve yürütülmesi önerilebilir.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin teknolojik imkanları olmadığı için dijital etkinliklerle çalışma yapma fırsatı bulunamamıştır. Teknoloji destekli etkinliklerle erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması önerilebilir.
- Erken okuryazarlık becerilerini geliştirmek için kullanılan materyallerin özelleştirilmesi,

çeşitlendirilmesi, geliştirilmesiyle ilgili araştırmalar planlanabilir.

- Gelecek araştırmalarda OÖ dönemde İY olan çocukların ailelerinin erken okuryazarlık becerilerine olan katkıları çok boyutlu bir şekilde incelenebilir.

Uygulamaya yönelik öneriler

- Ses bilgisel farkındalığın oluşması için işitme duyusundan en iyi şekilde yararlanmak gerektiğini ifade eden katılımcılar bu şartın erken cihazlandırmaya mümkün olacağını belirtmişlerdir. Bu nedenle öğretmenler ve aileler için işitme cihazlarının çalışma sistemleri, oluşabilecek problemler ve çözüm önerileri hakkında kısa bilgilerin yer aldığı rehber hazırlanabilir veya bu konuda eğitimler verilebilir.
- Millî Eğitim Bakanlığının veya okul idarecilerinin ailelere erken okuryazarlık hakkında seminerler verip ailelerin bu konu hakkında bilinç düzeyleri ve farkındalıkları sağlanabilir.
- Etkileşimli kitap okumanın çocuklar üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, çocuklarla birlikte hem ailelerin hem de öğretmenlerin etkileşimli kitap okuma etkinlikleri yapmaları önerilmektedir.

Yazar Katkı Oranı

Birinci yazar çalışmanın konusunun belirlenmesi, planlanması ve araştırma deseninin belirlenmesini üstlenmiştir. İkinci ve beşinci yazarlar alan yazın taraması sürecini gerçekleştirmiştir. İkinci, üçüncü ve dördüncü yazarlar veri toplama sürecine katkı sağlamıştır. Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü yazar veri analizlerini gerçekleştirmiştir. Tüm yazarlar makalenin yazımına katkı sağlamış ve çalışmanın son hâlini okumuş ve onaylamıştır.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma için Sakarya Üniversitesi Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu Başkanlığı'ndan 23.11.2023 tarihli, E-61923333-050.99-308501 sayılı ve 25/26 karar no' lu etik kurul onayı alınmıştır.

Çatışma Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Teşekkür

Bu çalışmada yazarlar TÜBİTAK ve çalışmaya görüşleri ile katkı sağlayan öğretmenlere teşekkür ederler.

Kaynaklar

- Anthony, J. L., & Francis, D. J. (2005). Development of phonological awareness. *Current Directions in Psychological Science*, 14(5), 255-259. <http://dx.doi.org/10.1111/j.0963-7214.2005.00376.x>
- Aslan-Bağcı, Ö., & Sarı, H. (2024). İşitme engelli öğrencilerle çalışan öğretmenlerin mesleki yeterliliklerine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 25(1), 93-110. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.1153895>
- Atlas, H., & Uzuner, Y. (2018). Examining the emergent literacy experiences of a preschool child with hearing loss. *Journal of Qualitative Research in Education*, 6(1), 54-89. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.6c1s3m>

- Bennett-Armistead, V. S., Duke, N. K., & Moses, A. M. (2005). Literacy and the youngest learner best practices for educators of children from birth to 5. USA: Scholastic Inc.
- Bracken, S.S., & Fischel, J.E. (2008). Family reading behavior and early literacy skills in preschool children from low-income backgrounds. *Early Education And Development*, 19(1), 45-67.
- Briggle, S. J. (2005). Language and literacy development in children who are deaf or hearing impaired 68. *Kappa Delta Pi Record*, 41(2), 68-71. <https://doi.org/10.1080/00228958.2005.10532047>
- Cabell, S. Q., Justice, L. M., Konold, T. R. & McGinty, A. S. (2011). Profiles of emergent literacy skills among preschool children who are at risk for academic difficulties. *Early Childhood Research Quarterly*, 26, 1- 14. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2010.05.003>
- Campbell-Hicks, R. (2016). Early literacy programmes in public libraries: Best practice. *The Australian Library Journal*, 65(2), 121-129. <https://doi.org/10.1080/00049670.2016.1121770>
- Creswell, J. (2002). Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research. Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall.
- Creswell, J. W. (2007). Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing among Five Approaches (2. edition). USA: SAGE Publications.
- Çakıcı, B., Çetiner, E., Efecan, E., Yirik, E., & Uyanık, G. (2022). Ülkemizde 2000-2021 yılları arasında yayınlanan erken okuryazarlık ile ilgili makalelerin incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 447-468. <https://doi.org/10.51725/etad.1129112>
- Satı-Çalış, E. S. & Feyman Gök, N. (2020). 2010-2019 yılları arasında erken okuryazarlık alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 8(2), 152-167. <https://doi.org/10.35233/oyea.765181>
- Dammeyer, J. (2014). Literacy skills among deaf and hard of hearing students and students with cochlear implants in bilingual/bicultural education. *Deafness & Education International*, 16(2), 108-119. <https://doi.org/10.1179/1557069X13Y.0000000030>
- Deliveli, K. (2020). İşitme engelli öğrencilere sunulan eğitim hizmetlerinin değerlendirilmesine ilişkin nitel bir araştırma. *SDU International Journal of Educational Studies*, 7(1), 26-44. <https://doi.org/10.33710/sduijes.609666>
- Deretarla Gül, E., & Bal, S. (2006). Anasınıfı öğretmenlerinin okuma yazmaya hazırlık çalışmalarına ilişkin bakış açıları, sınıf içi kullanılan materyal ve etkinlikler ile çocukların okuma yazmaya ilgilerinin incelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(2), 33-51.
- Dodici, B. J., Draper, D. C., & Peterson, C. A. (2003). Early parent-child interactions and early literacy development. *Topics in Early Childhood Special Education*, 23(3), 124-136. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/02711214030230030301>
- Easterbrooks, S. R., Lederberg, A. R., Miller, E. M., Bergeron, J. P., & Connor, C. M. (2008). Emergent literacy skills during early childhood in children with hearing loss: Strengths and weaknesses. *The Volta Review*, 108(2), 91-114. <https://doi.org/10.17955/tvr.108.2.608>
- Ergül, C., Dolunay Sarıca, A. & Akoğlu, G. (2016). Etkileşimli kitap okuma: dil ve erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde etkili bir yöntem. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(2), 193-204.
- Ergül, C., Kılıç-Tülü, B., Demir, E., Akoğlu, G., Ökcün-Akcamuş, M. Ç., & Bahap-Kudret, Z. (2020). Anne eğitim düzeyi, sözcük bilgisi ve sesbilgisel farkındalık becerilerinde bir risk faktörü mü? *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 21(4), 711-735.
- Ertürk Kara, H. G. & Filikci, B. (2022). Erken çocukluk döneminde okuma yazmaya yönelik motor becerilerin değerlendirilmesi: motor skills rating scale Türkçe'ye uyarılma çalışması. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 26-39. DOI: <http://ihead.aksaray.edu.tr/en/pub/ihead/article/1055160>
- Griffin, E.A. & Morrison, F.J. (1997) The unique contribution of home literacy environment to differences in early literacy skills. *Early Child Development and Care*, 127(1), 233-243.
- Hallahan, D. P., & Kauffman, J. M. (2003). Exceptional learners: introduction to special education (9. baskı). Londra: pearson education. Hard of hearing children: Alternative frameworks". *Psychology*, 7, 510-522.
- Harmandar, D. & Arıkan, A. (2020). Erken okuryazarlık becerilerine yönelik dil destek çalışmalarında ailelerin tercihleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1183-1203. <https://doi.org/10.16916/aded.774896>
- Hisrich, K. & Blanchard, J. (2009) Digital media and emergent literacy. *Computers in the Schools*, 26(4), 240-255.
- Maureen, I. Y., Meij, H. V. D. & Jong, T. D. (2022) Evaluating storytelling activities for early literacy development, *International Journal of Early Years Education*, 30(4), 679-696.
- İştan, S., Saçkes, M. & Biber, K. (2020). Erken okuryazarlık becerilerinin ev ortamında desteklenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 284-298.
- İşlek, S. & Turan, F. (2023). Erken okuryazarlık müdahalesinde yazıyı referans gösterme stratejisinin kullanımı, *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(1), 128-140. <https://doi.org/10.24315/tred.1012196>
- Justice L.M., & Ezell, K.E. (2001). Word and print awareness in 4- year- old children. *Child Language Teaching and Therapy*, 17(3),207-225.
- Kahraman Evrenkaya, N., & Ergül, C. (2022). An examination of the early literacy skills of five- to six-year-old children who are deaf and hard of hearing. *Deafness & Education International*, 25(3), 160-181. <https://doi.org/10.1080/14643154.2022.2145658>
- Karaahmetoğlu, B. & Turan, F. F. (2020). Gelişimsel yetersizliği olan ve normal gelişen çocukların ailelerinin erken okuryazarlığa ilişkin inançları ile erken okuryazarlık ev ortamının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 243-253.
- Karaman, G., & Aytar, A.G. (2016). Erken Okuryazarlık Becerilerini Değerlendirme Aracı'nın (EOBDA) geliştirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 516-541. <http://dx.doi.org/10.17860/efd.02080>.
- Karasu, H. P. (2020) Development of emergent literacy skills of a child with hearing loss: a longitudinal case study. *Educational Studies*, 46(5), 513-531. <https://doi.org/10.1080/03055698.2020.1745623>
- Kargın, T., Güldenoğlu, B., & Ergül, C. (2017). Anasınıfı çocuklarının erken okuryazarlık beceri profili: Ankara örnekleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*

- Özel Eğitim Dergisi, 18(1), 61-87. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.299868>
- Laçın, E. (2023). A teacher-implemented shared-reading intervention to promote early literacy skills of preschoolers children in Turkey. *Reading Psychology, 44*(6), 589-603. <https://doi.org/10.1080/02702711.2023.2179142>
- Lenhart, J., Sebastian P. Suggate & Lenhard, W. (2022). Shared-reading onset and emergent literacy development. *Early Education and Development, 33*(4), 589-607. <https://doi.org/10.1080/10409289.2021.1915651>
- Lonigan, C. J., Allan, N. P., & Lerner, M. D. (2011). Assessment of preschool early literacy skills: linking children's educational needs with empirically supported instructional activities. *Psychology In The Schools, 48*(5), 488-501. <https://doi.org/10.1002/pits.20569>
- Malakoff, M. E. (1988). "The effect of language of instruction on reasoning in bilingual children". *Applied Psycholinguistics, 9*(1), 17-38. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1017/S0142716400000436>
- McKenney, S., & Bradley, B. (2015). Assessing teacher beliefs about early literacy curriculum implementation. *Early Child Development and Care, 186*(9), 1415-1428. <https://doi.org/10.1080/03004430.2015.1096784>
- Merriam, S. B. (2013). Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama için Bir Rehber (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2024). Okul öncesi eğitim programı. Ankara: MEB. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/guncellenenokuloncesiegitimprogrami.pdf>
- Nassrallah, F., Fitzpatrick, E. M., Whittingham, J., Sun, H., Na, E. & Grandpierre, V. (2020). A descriptive study of language and literacy skills of early school-aged children with unilateral and mild to moderate bilateral hearing loss. *Deafness & Education International, 22*(1), 74-92.
- Neuman, W. L., & Robson, K. (2014). Basics of social research. Toronto: Pearson Canada
- Nittrouer, S., Caldwell, A., Lowenstein, J. H., Tarr, E., & Holloman, C. (2012). Emergent literacy in kindergartners with cochlear implants. *Ear and Hearing, 33*(6), 683-697. <https://doi.org/10.1097/AUD.0b013e318258c98e>
- Paul, P. (2001). Language and deafness (3rd ed.). San Diego, CA: Singular Publishing Group.
- Piştav-Akmeşe, P., & Sezgin Küçük, D. (2022). "İşitme kayıplı çocuklarda erken okuryazarlık becerileri". *Turkish Journal of Audiology Hearing Research, 5*(1), 18-23.
- Piştav-Akmeşe, P., Sezgin, D. & Ögüt, F. (2019). Investigation of early literacy skills in preschool children with deaf and hard of hearing. *International Electronic Journal Of Elementary Education, 12*(2), 137-143. Retrieved from <https://www.iejee.com/index.php/IEJEE/article/view/916>
- Rohde, L. (2015). The comprehensive emergent literacy model: early literacy in context. *Sage Open, 5*(1). <https://doi.org/10.1177/2158244015577664>
- Roskos, K. A., Christie, J. F., & Richgels, D. J. (2003). The essentials of early literacy instruction. *Young Children, 58*(2), 52-60.
- Runnion, E., & Gray, S. (2019). What clinicians need to know about early literacy development in children with hearing loss. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 50*(1), 16-33. https://doi.org/10.1044/2018_LSHSS-18-0015
- Sánchez, S. & Alonso-CortÉS, M. D. (2012) Aprendizaje inicial de la lengua escrita: prácticas docentes y conocimientos de los alumnos. *Cultura y Educación, 24*(4), 387-400. <https://doi.org/10.1174/113564012803998820>
- Sarıkaya, E., & Uzuner, Y. (2013). İşitme engelli çocukların okuma-yazma öğrenmelerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 1*(1), 31-61. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.1s2m>
- Senemoğlu, N. (1997). Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya. Ertem Matbaacılık, Ankara.
- Shamir, A., & Korat, O. (2007). Developing an educational e-book for fostering kindergarten children's emergent literacy. *Computers in the Schools, 24*(2), 125-143.
- Snow, C. E., Burns, M. S., & Griffin, P. 1998. Preventing Reading Difficulties in Young Children. Washington, DC: National Academies Press.
- Strickland, D. S., & Riley-Ayers, S. (2006). Early literacy: Policy and practice in the preschool years. *Preschool Policy Brief, 10*(4), 1-12.
- Svirsky, M. A., Robbins, A. M., Kirk, K. I., Pisoni, D. B., & Miyamoto, R. T. (2000). Language development in profoundly deaf children with cochlear implants. *Psychological Science, 11*(2), 153-158. <https://doi.org/10.1111/1467-9280.00231>
- Tomblin, J. B., Harrison, M., Ambrose, S. E., Walker, E. A., Oleson, J. J., & Moeller, M. P. (2015). Language outcomes in young children with mild to severe hearing loss. *Ear and Hearing, 36* (1), 76S-91S. <https://doi.org/10.1097/AUD.0000000000000219>
- Tutuk, T., & Melekoğlu, M. A. (2019). "İşitme yetersizliği olan öğrencilere kaynaştırma ortamlarında uygulanan akıcı okuma çalışmalarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(4), 1737-1759. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.-582386>
- Tutuk, T., & Melekoğlu, M. A. (2021). "İşitme yetersizliği olan öğrencilere yönelik işaret dili destekli okuma öğretimi müdahalelerinin kullanıldığı araştırmaların incelenmesi". *Social Sciences Research Journal, 10*(4), 930-940.
- Uluğ, E. E. & Tekmen, B. (2023). A study on exploring preschool teacher practices and preferences in using early literacy activities. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 58*, 100-116.
- Weadman, T., Serry, T. & Snow, P. C. (2023). Oral language and emergent literacy strategies used by Australian early childhood teachers during shared book reading. *Early Childhood Education Journal, 51*, 1335-1348. <https://doi.org/10.1007/s10643-022-01381-8>
- Whitehurst, G. J. & Lonigan, C. J. (1998). Child development and emergent literacy. *Child Development, 69*(3), 848-872. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1998.tb06247.x>
- Yazıcı, E. & Kandır, A. (2018). Erken okuryazarlık becerilerinin ev ortamında desteklenmesine ilişkin çalışmaların incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38* (1), 101-135. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/gefad/issue/36713/327932>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Xu, Y., Farver, J. A. M. & Krieg, A. (2017) The home environment and Asian immigrant children's early literacy skills. *Parenting, 17*(2), 104-123. <https://doi.org/10.1080/15295192.2017.1304783>

- Yoshinaga-Itano, C., & Apuzzo, M. L. (1998). The development of deaf and hard of hearing children identified early through the high-risk registry. *American Annals of the Deaf*, 143(5), 416–424.
<https://doi.org/10.1353/aad.2012.0118>
- Yumus, M., & Turan, F. (2021). The impact of parent training intervention in early years: language and literacy development. *International Journal of Early Years Education*, 30(4), 697–713.
<https://doi.org/10.1080/09669760.2021.1933918>
- Zupan, B. & Dempsey, L. (2013) Facilitating emergent literacy skills in children with hearing loss. *Deafness & Education International*, 15(3), 130-148.
<https://doi.org/10.1179/1557069X12Y.0000000018>

Extended Summary

Introduction

Literacy skills are skills that children should acquire in primary school (Deretarla-Gül & Bal). Children develop certain skills in the preschool period that facilitate the acquisition of these skills in primary school (Whitehurst & Lonigan, 1998). The skills developed for literacy skills in the preschool period are defined as early literacy skills. Early literacy skills are phonological awareness, print awareness, alphabet and letter knowledge, vocabulary knowledge, and listening comprehension (Piştav-Akmeşe & Sezgin-Küçük, 2022; Strickland & Riley-Ayers, 2006). It is known that the academic skills of children who have acquired early literacy skills in preschool are positively affected. On the other hand, the development of academic skills of children who have difficulty acquiring these skills in the preschool period is negatively affected. Children with hearing impairment (HI) are at risk of acquiring early literacy skills due to hearing loss (Strickland & Riley-Ayers, 2006). Hearing loss causes retardation in the development of children's language skills, and this also affects the development of early literacy skills. As a result of early identification and instrumentation, the language development of children with HI approaches the language development of children with normal development (Yoshinaga-Itano & Apuzzo, 1998). However, children with HI who have difficulties in language development also have difficulties in acquiring early literacy skills (Easterbrooks et al., 2008). Considering the importance of early literacy skills, it is necessary to pay attention to the acquisition of these skills by children with HI (Dammeyer, 2014). It was seen that the research on this subject was limited, and it was seen as a need to examine the practices carried out by teachers in the development of early literacy skills of children with HI. In this sense, taking the opinions of teachers who teach children with HI will contribute to the literature. In addition, considering the limited number of studies in the field, the information obtained within the scope of this research will shed light on researchers and teachers working in the field. The aim of this study is to examine the practices of developing early literacy skills of children with IY in preschool. In line with this purpose of the study, the following questions will be sought to be answered:

1. What are the views of teachers with students with HI on early literacy skills?
2. How is the early literacy process of students with HI carried out by teachers?

Method

This study aimed to examine the practices in the development of early literacy skills of children with HI in the preschool period. The research designed was a qualitative case study design. A case study is used to describe and examine a limited system in depth (Merriam, 2013). The study group of the research consisted of 16 teachers, eight special education teachers teaching children with HI in special education kindergarten, and eight preschool teachers working in inclusive classrooms. In order to collect the data for this study, a semi-structured interview form and an observation record form prepared by the researchers were used. The prepared data collection tools were presented to the experts working in the field, and their opinions were taken. Interviews lasted between 18 minutes and 1 hour 40 minutes. The data collection process was completed between November 2023 and March 2024. The total interview duration was 9 hours 31 minutes 56 seconds. In

this process, the necessary approvals and permissions of the participants were obtained, and the interviews were recorded with a voice recorder and observations were recorded in writing. All data were converted into written form and the transcription is 164 pages. The data collected by the researchers were analyzed by content analysis. For this study, ethics committee approval dated 23.11.2023, numbered E-61923333-050.99-308501, and decision number 25/26 were obtained from Sakarya University Educational Research and Publication Ethics Committee.

Findings

In this study, while defining early literacy, teachers emphasized primary school readiness. They also mentioned the acquisition of some skills and experiences for primary school readiness. It was stated that there are prerequisite conditions in the development process of early literacy in children with HI. These prerequisite conditions include early diagnosis, early deviceization, getting efficiency from the device, early family education, concept recognition, distinguishing sounds, using a pencil, experiences with books, etc. It was determined that the skills most frequently tried to be developed by teachers in the development of early literacy skills in children with HI are print awareness, phonological awareness, visual reading and letter knowledge. Teachers mentioned that the development of early literacy skills in children with HI has a positive effect on children's academic achievement and self-confidence. Teachers use a more natural auditory verbal approach, modeling methods, and play-based methods in the development of early literacy skills of children with HI. In this process, it was determined that teachers experienced problems arising from the families, the device, the child's inability to make the sound, and the lack of material/technology. Teachers stated that while developing the early literacy skills of children with HI, they do sound activities, games, songs/rhythms, and storybook reading activities. In addition, teachers also try to establish cooperation with families through these activities. Storybooks, toys, visual cards, songs, and videos for making sounds are frequently used tools and technologies in early literacy activities in the classroom. Teachers emphasized the importance of the physical and social environment in which children with HI live and emphasized the need to improve elements such as environmental opportunities and cooperation.

Discussion and Conclusion

In this study, teachers' definitions of early literacy are consistent with the studies in the literature. The fact that teachers also mentioned visual reading and narration skills while defining early literacy skills is thought to be due to the skills that children with HI have. Oral language skills are among the basic early literacy skills (Rohde, 2015). In this study, it is understood that oral language skills are important for early literacy skills, and it is seen that teachers conduct activities to support oral language skills. In contrast with previous studies, it is mentioned that there are prerequisite knowledge, skills, and experiences for the development of early literacy skills. Çakıcı et al. (2022) mentioned that early literacy affects academic achievement and children's feelings of self-confidence. In this study, it was mentioned that when the early literacy skills of children with HI develop, their academic achievement and self-confidence are positively affected. In this study, while teachers support the early literacy skills of children with HI, they carry out modeling, a natural

auditory verbal approach, and play-based activities. In Karasu's (2020) study, it was concluded that educational environments where the natural auditory verbal approach is applied support the early literacy skills of children with HI. In addition, it is stated that early literacy skills are supported within play-based activities (Deretarla-Gül & Bal), and the importance of the game supporting early literacy skills is emphasized (Maureen et al., 2022; Payle et al., 2024; Roskos et al., 2003). In Atlar & Uzuner's (2018) study, playful experiences support language and early literacy skills. In this study, the studies conducted by teachers to support the early literacy skills of children with HI are in parallel with Karasu's (2020) study. It was observed that teachers mostly used books and interactive book-reading activities while supporting the early literacy skills of children with HI. There are many studies indicating that interactive book reading activities support early literacy skills (Bracken & Fischel, 2008; Ergül et al., 2016; Laçın, 2023; Lenhart et al., 2022; Weadman et al., 2022; Whitehurst & Lonigan, 1998; Yumus & Turan, 2021; Zupan & Dempsey, 2013). In addition, teachers emphasized the importance of the environment of the child with HI for early literacy development. This finding is similar to the results of other studies in the literature. With this study, the practices in the development of early literacy skills of children with HI in the preschool period were revealed, and recommendations were made accordingly.

Recommendations

The recommendations are as follows.

- It may be recommended to plan and conduct research on the development of early literacy skills of children with HI in the early childhood period.
- The teachers who participated in the study did not have the opportunity to work with digital activities because they did not have technological facilities. It may be recommended to conduct studies on the development of early literacy skills with technology-supported activities.
- Research on the customization, diversification, and development of materials used to develop early literacy skills can be planned.
- In future research, the contributions of families of children with HI in early childhood to early literacy skills can be examined in a multidimensional way.
- The participants stated that for phonological awareness to be formed, it is necessary to make the best use of the sense of hearing and that this condition can be achieved through early device fitting. For this reason, a guide with brief information about the working systems of hearing aids, possible problems, and solution suggestions can be prepared for teachers and families, or training can be given on this subject.
- The Ministry of National Education or school administrators can give seminars to families about early literacy and raise the awareness of families about this issue.
- Considering the effect of interactive book reading on children, it is recommended that both families and teachers do interactive book reading activities with children.

Author Contributions

The first author undertook the determination of the subject, as well as the planning and research design of the study. The

second and fifth authors carried out the literature review process. The second, third, and fourth authors contributed to the data collection process. The first and second authors performed the data analysis. All authors contributed to the writing of the article and read and approved the final version of the study.

Ethical Declaration

For this study, the approval of the ethics committee dated 23.11.2023, numbered E-61923333-050.99-308501, and decision number 25/26 was obtained from Sakarya University Educational Research and Publication Ethics Committee.

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.

Acknowledgments

The authors would like to thank TUBITAK and the teachers who contributed to the study with their opinions.